

Sabima kartleggingsnotat 16-2019

Resultater fra salamanderkartlegging i 2019

Av Irene Elgtvedt & Mathias Bondeson

*Storsalamander
Foto: Irene Elgtvedt*

Resultater fra salamanderkartlegging i 12 utvalgte dammer i Oslo

Sammendrag

Denne rapporten beskriver feltarbeidet som ble utført for å kartlegge småsalamander (*Lissotriton vulgaris*) og storsalamander (*Triturus cristatus*) i Oslo. Det ble undersøkt i totalt 14 lokaliteter. Det ble også undersøkt i to lokaliteter i Skien som blir kalt bonus lokaliteter.

Det ble fanget voksne småsalamandre i 11 av de 14 dammene, til sammen 173 hanner og 139 hunner. Abildsømyra var helt uten fangst av salamander, men naboene vi snakket med under feltarbeidet hadde observert småsalamander i området ved flere anledninger. Ekebergparken og Myrertjern ble det heller ikke funnet salamandere, men det utelukker heller ikke at de befinner seg i dammene.

Storsalamander ble fanget i 4 av de 14 dammene, til sammen 38 hanner og 43 hunner.

Emneord: småsalamander, storsalamander, amfibier

Innhold

1	Bakgrunn	4
2	Metode.....	5
3	Lokaliteter og resultater.....	6
3.1	Hengseng Bygdøy	6
3.2	Lindøya	7
3.3	Abildsømyra	8
3.4	Tokerud skole	9
3.5	Groruddalen golfbane	10
3.6	Ekebergparken	11
3.7	Hyttlikulpen, Tryvann	12
3.8	Elgsrudtjernet.....	13
3.9	Myrertjern.....	14
3.10	Husebyskogen	15
3.11	To bonus lokaliteter i Skien	16
4	Oppsummering av fangst	17
5	Referanser	18

1 Bakgrunn

Denne rapporten beskriver feltarbeidet som ble utført våren og sommeren 2019 i Oslo. I Norge finnes to arter av salamander; småsalamander (*Lissotriton vulgaris*, LC) og storsalamander (*Triturus cristatus*, NT), og begge artene finnes i Oslo.

Norsk Zoologisk Forening, avd. Oslo og Akershus (NZF OA) fikk våren 2017 et nytt styre etter flere år uten aktivitet. Den samme høsten vedtok styret å kartlegge salamander i Oslo. Med oss på laget fikk vi hjelp av Børre Dervo ved Norsk institutt for naturforskning (NINA). Han hjalp et ferskt styre bestående av bl.a. flere biologistudenter til få fangstillatelse av Miljødirektoratet, og gi opplæring til alle frivillige som deltok i kartleggingen. De aller fleste som var med å kartlegge salamandere i fjor har også blitt med igjen i år.

Bymiljøetaten (BYM) har det overordnede faglige ansvaret for ivaretagelse av biologisk mangfold i Oslo kommune, og det ble derfor naturlig å utvide samarbeidet med BYM i kartleggingen. Målet med kartleggingen var å oppdatere kunnskapen til utvalgte lokaliteter der vi prioriterte dammer med lite informasjon i Naturbase. Hvilke dammer som skulle undersøkes ble avgjort i samråd med BYM.

En stor takk til alle sammen som har bistått under feltarbeidet; Mathias Bondeson, Torgeir Holmgard Valle, Sindre Jakobsen, Kristoffer Weiby, Karoline Aasen Skryten og Linn Anette Haug.

Oslo, 15. november 2019

Irene Elgtvedt,
Leder NZF OA

2 Metode

Fellene som ble brukt under kartleggingen i Oslo er beregnet på fangst av ørekyter. Det er en sylindrisk teine eller ruse av svart flettet nylon (trådtykkelse 0,5 mm) med en kjegleformet inngang i hver ende. På toppen går det en langsgående glidelås, der det ble putt inn en tom halvliter flaske. Det gjøres for at rusen skal holde seg flytende i vannet og for å sikre lufttilgang til salamanderne. Flasken ble plassert midt i rusa slik at øvre del av rusa flyter over vann, men at begge inngangene er under vannflaten. Lengden på rusa er 600 mm og diameter på 250 mm. Rusa har en åpning i hver ende bestående av en metallring som har en diameter på 15 mm.

Rusene ble enkeltvis bundet med tau nært land, og ble plassert ofte der sumpvegetasjonen slutter og gjerne i nærheten av vannvegetasjon. Avstanden varierte noe fra dam til dam, fra 0,5-5 meter. Avstanden mellom hver ruse var ca. 5 meter. Ingen agn ble brukt i rusene og rusene fikk stå fra 12 til 24 timer i hver lokalitet. Rusene tømmes neste dag ved å åpne glidelåsen og tømme dyrene forsiktig ut i et plastkar.

Til halvparten av ruser ble det festet et svart tau på 3 meter og den andre halvparten fikk ruser med et gult tau på 5 meter, totalt hadde vi 40 ruser. Det ble kjøpt inn litt flere ruser enn vi benyttet for å forsikre oss at vi rent desinfisert utstyr klar til bruk. Rusene er sammenleggbare og var lette å pakke sammen. Utstyret ble desinfisert med Virkon S før det ble transportert til neste lokalitet.

Figur 2.1. Fangstutstyr klar for årets feltsesong 2019. Foto Irene Elgtvedt

3 Lokalteter og resultater

3.1 Hengseng Bygdøy

Lokaliteten ligger ved Bygdøy sjøbad øst for pakeringsplassen, se figur 3.1. Lokaliteten ble sist undersøkt av Leif Åge Strand i 2008 og det ble da funnet larver av begge salamanderartene. Lokaliteten ble undersøkt 30. april og 1. mai med totalt 12 ruser, i 10,5 timer. Fangsten ble 4 salamandere, 2 hanner og 2 hunner. Bifangsten ble det fanget hele 313 trepigget stingsild (*Gasterosteus aculeatus*).

Figur 3.1. Hengsøya øst for Bygdøy sjøbad. Kartgrunnlag: kartverket.

Figur 3.2. Hengsøya øst for Bygdøy sjøbad. Kartgrunnlag: kartverket.

3.2 Lindøya

Lindøya ble undersøkt to ganger, 3.-4. mai og 22.-23. juni. Første gangen ble det satt ut 12 ruser, med ca. 4-5 m mellom hver ruse, i nesten 20 timer. Fangsten var på 103 småsalamander, 50 hunner og 53 hanner. Og det ble i tillegg funnet 4 storsalamandere, 2 hunner og 2 hanner.

Figur 3.3. Kart over Lindøya dam i Oslo. Kartgrunnlag: kartverket.

I forbindelse med Øysafari på Sankthansaften den 23. juni, hadde NZF amfibie-stand for å vise fram til besøkende. Dagen før ble det satt ut 11 ruser, og fangsten ble på 79 småsalamander, 45 hanner og 34 hunner. Gjenfangst på storsalamander ble bedre andre gangen på totalt 22, 13 hanner og 9 hunner.

Figur 3.4. Lindøya. Foto Irene Elgtvedt

3.3 Abildsømyra

Dammen ble undersøkt 10.-11. mai. Det ble satt ut totalt 15 ruser, men dessverre ingen funn av salamander. Bifangsten var rik på stor vannkalv. Øyestikkernymfer og vannløpere, og det ble og funnet 2 spissnutefrosk.

Figur 3.5. Kart over Abildsømyra vest for Østensjøvannet. Kartgrunnlag: kartverket.

Figur 3.6. Abildsømyra. Foto Irene Elgtvedt

3.4 Tokerud skole

Kort gåtur fra Tokerud skole ligger Liastua, og like i nærheten ligger Liatjenn. Liatjenn ble undersøkt 25.-26. mai med 16 ruser, i 17 timer. Fangsten var på 33 småsalamander, 21 hanner og 12 hunner, og 30 storsalamander, 9 hanner, 20 hunner og 1 juvnil.

Figur 3.7. Dammen ligger en kort gåtur fra Tokerudskole. Kartgrunnlag: kartverket.

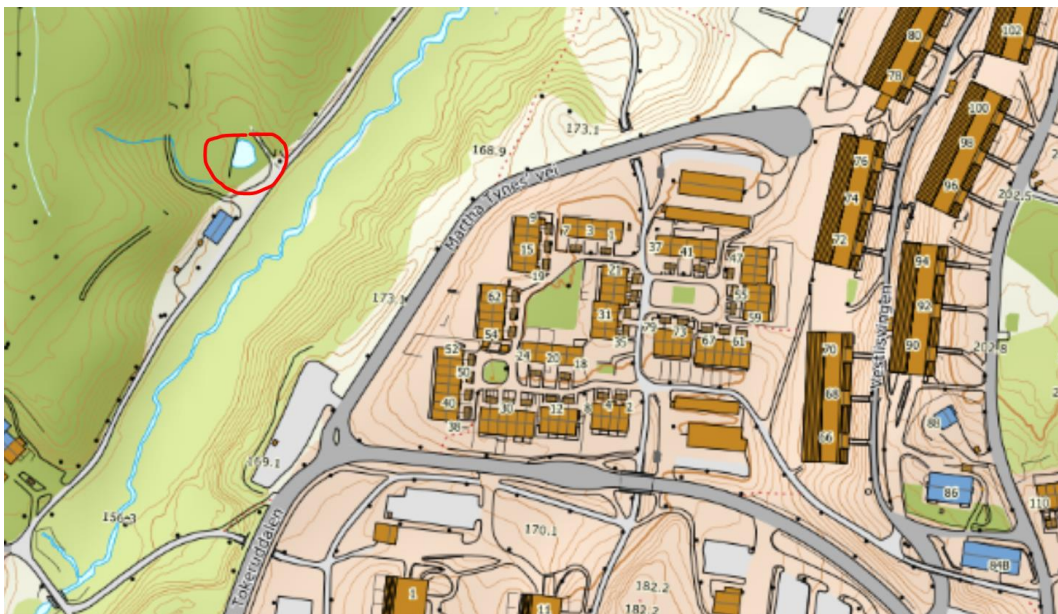

Figur 3.8. Kanadagjess ønsket oss velkommen ved dammen. Foto Irene Elgtvedt

3.5 Groruddalen golfbane

Dammen ligger like ved Groruddalen Golfklubb. Lokalteten ble undersøkt 25.-26. mai med 5 ruser, i 20 timer. Fangsten var 31 småsalamander, 16 hanner og 15 hunner. Det ble funnet store mengder med rumpetroll av buttsnutefrosk.

Figur 3.9. Kart over dammen. Kartgrunnlag: kartverket.

Figur 3.10. Mathias sjekker fangsten ved Groruddalen golfbane. Foto Irene Elgtvedt

3.6 Ekebergparken

Lokaliteten ble undersøkt 28.-29. mai med 9 ruser, i 21 timer. Her var det dessverre ingen funn av amfibier. Kunstig anlagt for få år siden og lite egnet for amfibier.

Figur 3.11. Kart over dammen ved Ekebergparken. Kartgrunnlag: kartverket.

Figur 3.12. Dammen har lite vann- og kantvegetasjon. Foto Mathias Bondeson

3.7 Hyttlikulpen, Tryvann

Hyttlikulpen ligger ved Tryvann og ligger i Nordmarka. Her har det blitt observert både stor- og småsalamander fra før. Denne gangen ble det bare fangst av 6 småsalamandere, 4 hanner og 2 hunner. Det ble benyttet 15 ruser fra 30. mai til 31. mai. Det er med stor sannsynlighet at fortsatt finner storsalamander her, men vi fikk ikke tid til å sjekke lokaliteten en gang til.

Figur 3.13. Hyttlikulpen ligger nordvest for Tryvannshøgda. Kartgrunnlag: kartverket.

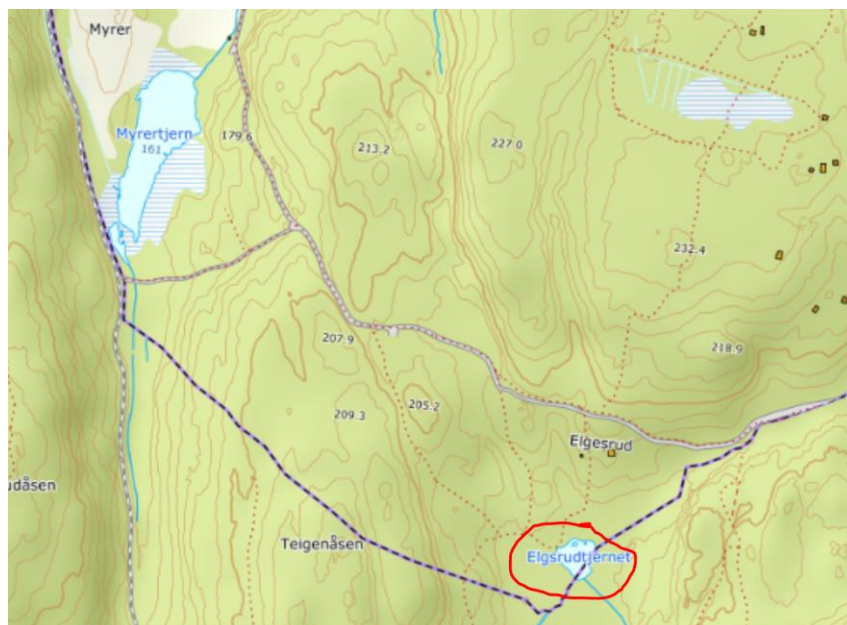

Figur 3.14. Bilde av Hovindammen sett mot den nordøstre delen av dammen i begynnelsen av mai. Foto Mathias Bondeson

3.8 Elgsrudtjernet

Tjernet blir også kalt Elgerudstjernet og ligger sør for Brenna. Totalt ble det satt ut 15 ruser, i totalt 20 timer. Tjernet ble undersøkt 4.-5. juni, og fangsten var på 27 småsalamandere, 16 hanner og 11 hunner. Storsalamander ble også med i fangsten på totalt 26 dyr, 14 hanner og 12 hunner.

Figur 3.15. Kart over hvor Elgerudstjernet ligger. Kartgrunnlag: kartverket.

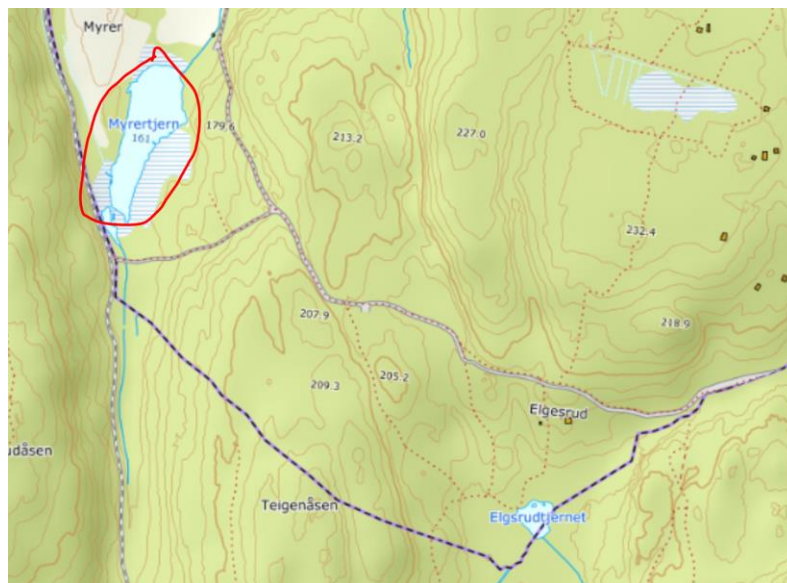

Figur 3.16. Elgerudstjernet sett fra bålplassen. Foto Mathias Bondeson

3.9 Myrertjern

Myrertjern ligger vest for Elgerudstjernet og ble undersøkt 24.-25. juni. Det ble satt ut 10 ruser i en delvis isolert del av Myrertjern, helt i sydspissen. Her ble det ikke fangst av salamander, men 12 lauer (*Alburnus alburnus*) som er en fisk som ikke er registrert i Oslo fra før.

Figur 3.17. Kart over Myrertjern. Kartgrunnlag: Norges kartinstitutt.

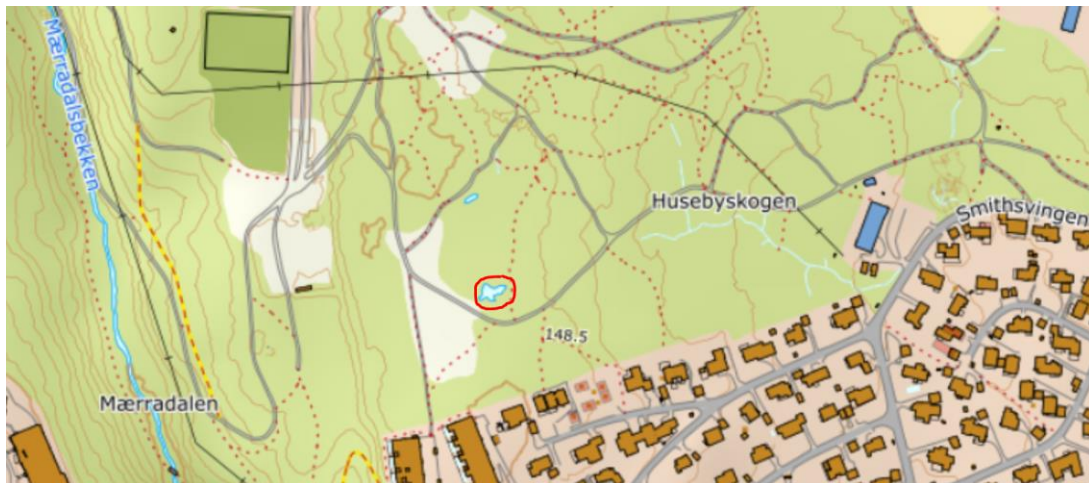

Figur 3.18. Myrertjern sett fra sørøst. Foto Irene Elgtvedt

3.10 Husebyskogen

Ble undersøkt to ganger 29. april, og 1.-2. juni i forbindelse med Naturvernforbundets arrangement Bynaturens dag. Første gang ble det observert 3 salamander ved vannoverflaten uten bruk av feller. I juni ble dammen undersøkt med 5 ruser. Totalt var det 13 småsalamandere, 9 hanner og 4 hunner.

Figur 3.19. Kart over dammene ligger i Husebyskogen. Kartgrunnlag: Norges kartinstitutt.

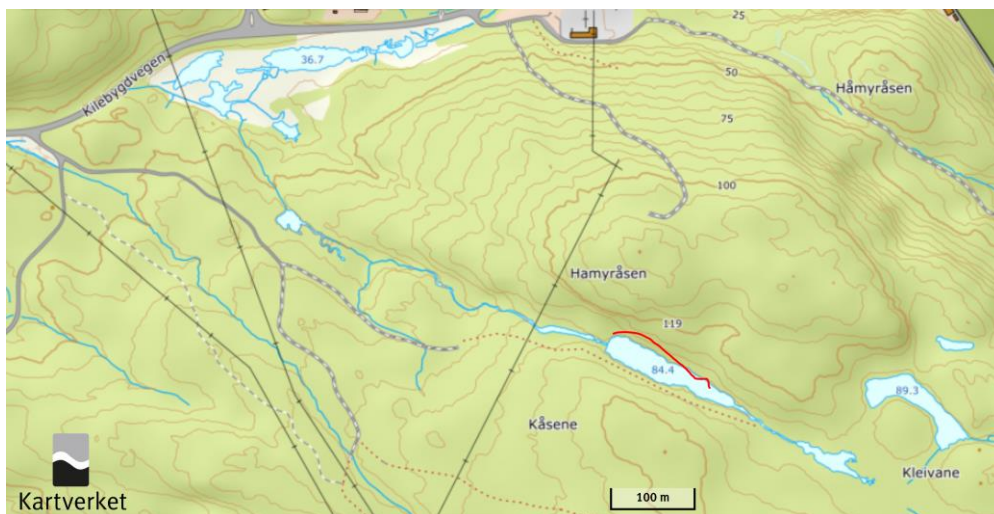

Figur 3.20. Dammen i Husebyskogen er i ferd med å tørke inn. Foto Irene Elgtvedt

3.11 To bonus lokaliteter i Skien

Familiebesøk i Skien ble kombinert med salamanderkartlegging på to lokaliteter. Den ene dammen ligger i Brekkeparken som hører til Telemark Museum. Før i tiden har det blitt observert storsalamander i den kunstige parkdammen. Etter en kort samtale med gartner var ikke forhåpningene store etter å få vite at dammen blir tømt for vann hvert år. Til tross for høye kanter ned til vannet ble det funnet en småsalamander. Stemingen ble bedre etter å ha undersøkt en ny lokalitet der det aldri har blitt registrert salamander før på Kleivane, ikke langt fra Kilevannet. Totalt ble det funnet 12 småsalamandre, 7 hanner og 5 hunner.

Figur 4.21. Kart over terrenget ikke langt fra Kilevannet. Kartgrunnlag: kartverket

Figur 4.22. Per Elgtvedt på vei fra tjernet ved Kleivane i Skien. Foto: Irene Elgtvedt

4 Oppsummering av fangst

Feltarbeidet ble påbegynt 29. april og avsluttet 25. juni, fordelt på 26 besøksdager.

Tabell 4.1. Tabellen gir en oversikt over fangst av små- og storsalamander.

Lokaliteter	<i>Lissotriton vulgaris</i>			<i>Triturus cristatus</i>		
	hann	hunn	larver	hann	hunn	juvnil
Hengsenga	2	2	0	0	0	0
Lindøya, 4. mai	50	53	0	2	2	0
Lindøya, 23. juni	45	34	0	13	9	0
Abildsømyra	0	0	0	0	0	0
Tokerud skole	21	12	0	9	20	1
Groruddalen Golfklubb	16	15	0	0	0	0
Ekebergparken	0	0	0	0	0	0
Hyttelikulpen	4	2	0	0	0	0
Elgsrudtjernet	16	11	0	14	12	0
Myrertjern	0	0	0	0	0	0
Husebyskogen, 29. april	3	0	0	0	0	0
Husebyskogen, 2. juni	9	4	0	0	0	0
*Kleivane, Skien	7	5	0	0	0	0
*Telemark Museum, Skien	0	1	0	0	0	0
	173	139	0	38	43	1
	<i>L. vulgaris</i>			<i>T. cristatus</i>		
Totalt	312			82		

Tabell 4.3. Oversikt over totalt antall salamandere.

	hann	Hunn	larver/juv	total antall
<i>Lissotriton vulgaris</i>	173	139	0	312
<i>Triturus cristatus</i>	38	43	1	82
Total antall salamandere				394

5 Referanser

Dervo BK, 2012: Forekomst av salamander i Lier kommune. - Lokalteter i Gullaug - Lahellområdet. *NINA Rapport 896*.

Dolmen D, 2018: Norske amfibier og reptiler. (Feltherpetologisk guide) – Bli med ut! 9: 1-80 (2. revidert opplag). 76 sider. Fagbokforlaget, Bergen.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus (2018) *Ikke spre skadelige amfibiesykdommer*. Tilgjengelig fra: <https://www.fylkesmannen.no/Oslo-og-Akershus/Miljo-og-klima/Nyheter/2018/04/ikke-spre-skadelige-amfibiesykdommer/>

Fylkesmannen i Oslo og Akershus (2018) *Rutiner vedrørende feltarbeid i to eller flere amfibiedammer på en dag*. Tilgjengelig fra: <https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-oslo-og-akershus/dokument-fmoa/miljo-og-klima/trua-arter/retningslinjer-for-a-hindre-spredning-av-skadelige-amfibiesykdommer.pdf> (15.11.2019)

Gjerde L, 2008: Kvalitetssikring av observasjoner til spissnutefrosk ved tidligere kjente yngledammer i Oslo. *Naturveiledernes Oppdragsrapport 2*.

Høitomt LE og Lønnve OJ, 2017: Undersøkelser av mulig etablert gullfiskbestand i Hovindammen ved Valle Hovin i Oslo kommune. *BioFokus-notat 2017-37*. Stiftelsen BioFokus, Oslo.

Kartverket (2018) *Finn posisjon*. Tilgjengelig fra: <http://finnposisjon.test.geonorge.no/> (14.11.2019)

Strand LÅ, 2004a: Forvaltningsplan for dammer og amfibier i Oslo og Akershus. Rapport til Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelinga.

Strand LÅ, 2006: Vurdering av effekt av restaureringstiltak i 5 dammer og undersøkelse av nyanlagte dammer i Oslos byggesone. Rapport til Oslo kommune, Friluftsetaten.

Strand LÅ, 2008: Registrering av amfibier i Oslo. Norsk Naturarv.

Taugbøl A, Dervo BK, Bærum KM, Brandsegg H, Siverts-gård R, Ytrehus B, Miller A og Fossøy F, 2017: Første påvisning av den patogene soppen *Batrachochytrium dendrobatidis* (Bd) i Norge- Bruk av miljø-DNA for påvisning av fremmede arter - *NINA Rapport 1399, 25s*.